

whose role has been steadily increasing in all countries of the world.

Aim. To explore the historical aspects of the development of the formulary system in Ukraine and in the world.

Material and methods. The study used relevant international and domestic scientific sources, historical method and comparative analysis to explore the process of introduction of the formulary system in Ukraine and the world.

Results. The basis of the methodical approaches to the definition of the role of the PTC in the process of implementing of FS at the local level were regulatory requirements for its functioning in accordance with the order of Ukraine dated from 22/07/2009, No 529 "About Creation of the Formulary System of Health Facilities Drug Provision" (as amended in accordance with the order of Ukraine dated from 26/06/2014 No. 429).

Conclusions. The analysis of the literary sources for the study of the stages of creation and implementation of the FS in the world shows that its development is one of the most effective mechanisms to ensure availability of medicines and their rational use in Ukraine.

Key words: formulary system, pharmacotherapeutic commissions, medicines, health institutions, committees on the rational use of medicines.

Відомості про авторів:

Кабачна Алла Василівна – д.фарм.н., професор кафедри організації і економіки фармації НМАПО імені П.Л.Шупика. Адреса: м.Київ, вул. Дорогожицька, 9.

Шелкова Еллона Володимирівна – керівник Центру професійної гармонізації «Реформа ЗОЗ». Адреса: м. Київ, вул. Дорогожицька, 9.

Бутко Аліна Юрійвна – к.фарм.н., асистент кафедри фармакогнозії та ботаніки Національного медичного університету імені О.О.Богомольця. Адреса: м. Київ, вул. Пушкінська, 22.

УДК: 651.1:378:00

© А. В.КАЙДАЛОВА, 2016

А. В.Кайдалова

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ СИСТЕМ РЕЙТИНГУВАННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

Вступ. Впровадження системи рейтингування вищих навчальних закладів зумовлене не тільки інтегрованими процесами, потребами ринку праці, вимогами абітурієнтів, підвищення рівня конкурентоспроможності вищих навчальних закладів, а й може слугувати інструментом забезпечення та контролю якості у вищій освіті, зокрема у фармацевтичній.

Мета. Дослідження національних рейтингів України та різних країн світу, вивчення методології побудови системи рейтингування ВНЗ на національному рівні з метою впровадження у фармацевтичну освіту.

Матеріали і методи. Інформаційноаналітичний пошук, порівняльний аналіз та узагальнення.

Результати. Проаналізовано методологію та підходи до формування національних систем рейтингування ВНЗ різних країн світу, що дозволило їх класифікувати за рівнями проведення рейтингу і визначити основні показники ранжування ВНЗ.

Висновки. Проведені дослідження показали, що на сьогодні не має жодних єдиних науково-обґрунтованих методологій побудови системи національних рейтингів як в Україні так і в різних країнах світу. Визначено необхідність розробки науково-методичних підходів для удосконалення національного рейтингу ВНЗ у т. ч. фармацевтичних.

Ключові слова: рейтинг вищих навчальних закладів, світові рейтинги ВНЗ, національні рейтинги ВНЗ.

Вступ. Останнім часом питанню рейтингування вищих навчальних закладів (ВНЗ) в різних країнах світу, у т. ч. і в Україні приділяється чимало уваги й запроваджуються різноманітні підходи до формування рейтингів кращих ВНЗ. Впровадження системи рейтингування ВНЗ зумовлене не тільки потребами ринку праці, вимогами абітурієнтів, підвищення рівня конкурентоспроможності ВНЗ, а й може слугувати інструментом забезпечення та контролю якості у вищій освіті, зокрема у фармацевтичній.

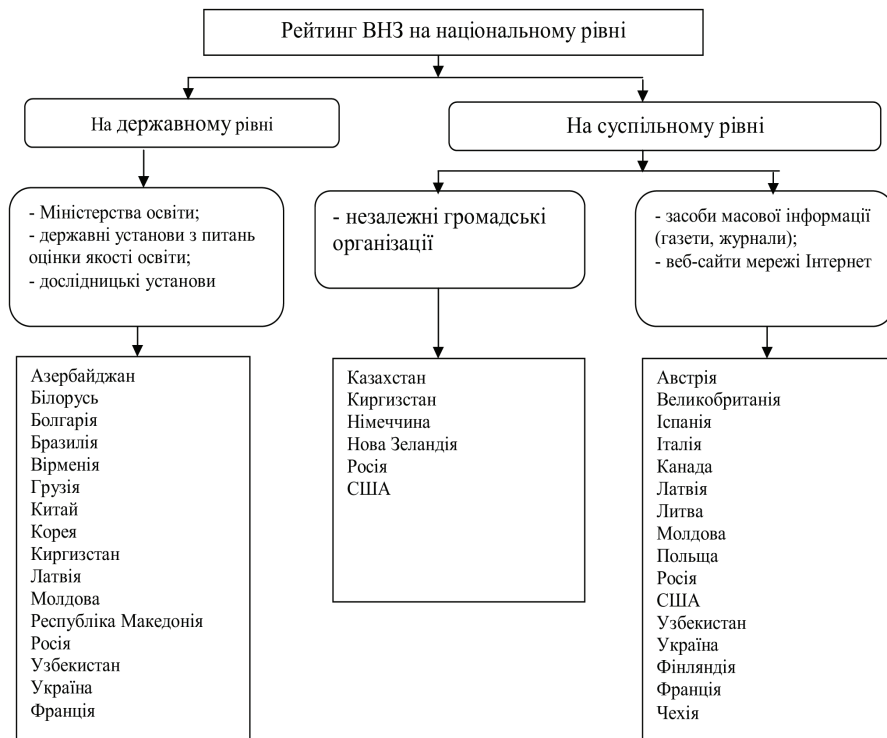
Метою дослідження є аналіз національних рейтингів України та різних країн світу, вивчення методології побудови системи рейтингування ВНЗ на національному рівні з метою удосконалення вітчизняної системи рейтингування ВНЗ та створення належної системи забезпечення якості вищої фармацевтичної та медичної освіти як на національному рівні, так і світовому.

У ході дослідження використовувалися такі методи, як: інформаційно-аналітичний пошук, порівняльний аналіз та узагальнення.

Результати та їх обговорення. На сьогодні в світі налічується близько 10 загальновісних рейтингів кращих університетів світу, а саме: ARWU, QS, THE Webometrics, 4ICU, PRSPWU, CWTS, URAP, CWUR, RUR Rankings та ін. Методологія рейтингів різноманітна, але проведений аналіз методології та показників світових рейтингів дозволив виділити основні групи, які застосовуються для ранжування ВНЗ, а саме: наукова діяльність, якість освіти, компетентність викладачів, академічна продуктивність та міжнародна діяльність [1, 2]. Лідерами за кількістю ВНЗ у рейтингах є США, Великобританія, Німеччина, Австралія, Нідерланди, Китай та ін. На сьогодні вітчизняні ВНЗ займають позиції лише у таких рейтингах, як: QS (Топ-701+), RUR Rankings (Топ-750), URAP (Топ-2000) та Scimago (Топ-2900) та Webometrics.

Окрім участі у світових рейтингах багато країн світу запровадили й національні рейтинги ВНЗ. Проаналізовані методології формування національних систем рейтингування ВНЗ різних країн світу дозволили їх класифікувати за такими рівнями: рейтинги, що проводяться на державному рівні, тобто Міністерствами освіти та науки чи державними установами, та на суспільному рівні – незалежними громадськими організаціями і засобами масової інформації (рис.).

Аналізуючи державний рівень проведення рейтингування ВНЗ можна констатувати про те, що методологія їх ранжування направлена здебільшого на статистичні дані діяльності кожного ВНЗ, а не на інформатизацію абітурієнтів та роботодавців. Як показують проведені дослідження (табл. 1.), такі країни як: Азербайджан, Білорусія, Грузія, Киргизстан та Філіппіни визначають показниками ранжування лише кількісні дані щодо набору студентів у ВНЗ. У той час Болгарія, Бразилія, Вірменія, Китай, Корея, Латвія, Молдова, Німеччина, Нова Зеландія, Республіка Македонія, Росія, США, Узбекистан використовують різні показники для ранжування ВНЗ в країні [3-5].

Рис. Класифікація рівнів проведення національних рейтингів ВНЗ

В Україні також є рейтинг ВНЗ, який проводить Міністерство освіти та науки (МОН України), де основними показниками є: міжнародна активність; якість контингенту студентів; якість науково-педагогічного потенціалу ВНЗ; якість науково-технічної діяльності та ресурсне забезпечення [6].

Враховуючи специфіку підготовки студентів та підпорядкованість навчальних закладів, в Україні Міністерство охорони здоров'я (МОЗ України) проводить рейтингування ВНЗ та закладів післядипломної освіти фармацевтичного та медичного профілю. Показниками для рейтингування є: навчально-методична робота; наукова діяльність; кадрова політика; міжнародне, державне та галузеве визнання роботи; виховна робота; лікувальна робота; матеріально-технічне забезпечення та фінансова і господарська діяльність [7, 8].

Проведений аналіз рейтингування ВНЗ на суспільному рівні показав, що рейтингування проводиться незалежними громадськими організаціями (табл. 2) і засобами масової інформації (табл. 3).

Системи рейтингування ВНЗ на державному рівні

Країна (установа)	Показники рейтингування ВНЗ
1	2
Азербайджан (Державна комісія з прийому студентів)	- спеціальності ВНЗ; - конкурсний коефіцієнт, - кількість балів, набраних середньостатистичним абітурієнтом; - відсоток заповнення місць державного замовлення у ВНЗ
Білорусія (Міністерство освіти)	- кількість абітурієнтів, прийнятих за рахунок коштів бюджету; - кількість абітурієнтів, прийнятих на умовах оплати та ін.); - прохідний бал за фахом
Болгарія (Міністерство освіти)	- навчальний процес; - наукова діяльність; - реалізації випускників та ін.
Бразилія (Міністерство освіти)	- результати студентів за Національним іспитом успішності; - якість НПП - інфраструктура; - навчальне забезпечення
Вірменія (Міністерство освіти та науки)	- підсумки навчання та процес навчання; - міжнародний напрямок; - науково-дослідна робота; - ринок праці; - зв'язки з громадськістю
Грузія (Міністерство освіти)	- середній рейтинговий бал студентів, зарахованих на факультети в результаті Єдиних національних іспитів
Киргизстан (Міністерство освіти)	- середній бал студентів, зарахованих у ВНЗ
Китай (Міністерство освіти)	- дослідження і професійні стандарти; - ступінь інтернаціоналізації; - задоволеність студентів; - перспективи працевлаштування
Корея (Міністерство освіти)	- показники працевлаштування; - участь в міжнародних рейтингах; - використання передових технологій
Латвія (Міністерство освіти)	- програми підготовки студентів
Молдова (Національна рада з акредитації й атестації)	- науково-дослідний потенціал; - кадрові ресурси; - технічні ресурси; - фінансові ресурси
Німеччина (Центр розвитку вищої освіти)	- навчальний процес; - компетентність НПП; - наукова діяльність; - працевлаштування випускників та задоволеність випускників
Нова Зеландія (Комісія з вищої освіти)	- наукова діяльність; - фінансові ресурси на наукові дослідження
Республіка Македонія (Міністерство освіти та науки)	- викладання і навчання; - наукові дослідження; - соціальне обслуговування

1	2
Росія (Міністерство освіти та науки)	<ul style="list-style-type: none"> - освітня діяльність; - науково-дослідницька діяльність; - міжнародна діяльність; - фінансово-економічна діяльність; - інфраструктура
США (Національна дослідницька рада)	<ul style="list-style-type: none"> - якість абітурієнтів, якість студентів та якість випускників; - зовнішній попит на послуги ВНЗ; - якість НПП; - якість матеріально-технічної бази; - якість навчально-методичної роботи; - наукові досягнення ВНЗ та ін.
Узбекистан (Державний центр тестування при Кабінеті Міністрів)	<ul style="list-style-type: none"> - індекс рівня якості викладання; - індекс кваліфікації студентів і випускників; - науковий потенціал ВНЗ, цитованість публікацій у Google Scholar та Web of Science; - оцінка кваліфікації випускників роботодавцями; - частка іноземних викладачів і студентів; - забезпеченість навчальною літературою та ін.
Франція (Міністерство вищої освіти та наукових досліджень)	<ul style="list-style-type: none"> - статистичні дані щодо працевлаштування випускників
Філіппіни	<ul style="list-style-type: none"> - середній рейтинговий бал студентів, зарахованих у ВНЗ

Як видно із табл. 2 та табл. 3 рейтингування незалежними організаціями та засобами масової інформації більш спрямовані на задоволеність випускників якістю надання освітніх послуг та їх працевлаштування, що відрізняє їх суттєво від державного рейтингування, і спрямовано більше на визначення рівня конкурентоспроможності ВНЗ на ринку праці [3, 5, 9-11].

Рейтинги за допомогою засобів масової інформації в Україні проводять інформаційний освітній ресурс «Освіта.ua», журнал «Кореспондент» та журнал «Деньги». Вони спрямовані на ранжування вітчизняних ВНЗ за результатами працевлаштування випускників та задоволеність з боку роботодавців [12-14].

Отже, проведений порівняльний аналіз показав різноманітність існуючих підходів до формування систем рейтингування ВНЗ та їх показників, як на національному, так і на світовому рівні.

Системи рейтингування ВНЗ на суспільному рівні
(незалежні організації)

Країна (організація)	Показники рейтингування ВНЗ
Велика Британія (Агентство «The Complete University Guide»)	- вступні вимоги; - задоволеність студентів якістю викладання; - якість досліджень та індекс цитування дослідних робіт; - працевлаштування випускників
Австрія (Компанія «Logos Study Groups»)	- працевлаштування випускників
Австрія (Консалтингове агентство «Universum Communications»)	- задоволеність студентів якістю викладання; - працевлаштування випускників
Данія (Центр політичних досліджень «Ceres»)	- навчальні програми; - рівень заробітної плати та розвиток кар'єри випускниками;
Італія (Інститут соціально-економічних досліджень «Censis»)	- інфраструктура; - витрати ВНЗ на стипендії та підтримку студентів; - зручність, інформативність і функціональність веб-сайту ВНЗ, наявність інтерактивного і онлайн-навчання; - міжнародні діяльність
Казахстан (Незалежне агентство з забезпечення якості в освіті)	- контингент студентів і результати навчання; - якість НПП, - науково-дослідна та інноваційна робота, - міжнародне співробітництво,
Молдова (Рекрутингове агентство «Albiprim Consulting»)	- рейтинг зайнятості за фахом; - рейтинг середніх зарплат випускників, які працюють за фахом і не за фахом
Росія (Рейтингове агентство RAEX («Експерт РА»)	- рівень викладання; - міжнародна інтеграція; - ресурсне забезпечення; - затребуваність серед абітурієнтів; - затребуваність випускників роботодавцями; - науково-дослідницька діяльність
Чехія (Центр освіти «Prague Education Center»)	- відсоток працевлаштованих випускників; - якість НПП; кількість факультетів, спеціальностей і студентів; - партнерські програми з виозначеними університетами
Швеція (Конфедерація підприємств (Svenskt «Näringslivet»)	- навчальні програми; - рейтинг середніх зарплат випускників; - інтернаціоналізація ВНЗ; - ділова співпраця ВНЗ із підприємствами

Системи рейтингування ВНЗ на суспільному рівні (засоби масової інформації)

Країна (організація)	Показники рейтингування ВНЗ
1	2
Бразилія (Національна газета «Фолга ді Сан-Паулу»)	- наукова діяльність; - навчання; - міжнародна діяльність; - інноваційна діяльність
Індія (Видання «Dataquest»)	- працевлаштування випускників
Іспанія (Видання «El Mundo»)	- затребуваність ВНЗ; - чисельність персоналу; - навчальний план програм; - академічні результати студентів; - інфраструктура ВНЗ; - дослідницькі проекти
Італія (Національна газета «Il Sole 24 Ore»)	- відсоток студентів, які отримали диплом та відрахованих студентів; - ефективність роботи університетських структур; - привабливість ВНЗ для студентів з інших регіонів; - фінансування наукових досліджень; - працевлаштування випускників
Канада (Видання «Maclean's»)	- задоволеність студентів; - нагороди ВНЗ; - напрями наукової роботи; - кількість факультетів, студентів та ін.
Канада (Газета «The Globe and Mail»)	- задоволеність студентів та випускників; - репутація ВНЗ на ринку праці
Латвія (Видання «Latvijas Avīze»)	- якість освіти; - кількість випускників та іноземних студентів; - академічний персонал з докторським ступенем; - число публікацій; - думка жителів Латвії про популярність ВНЗ та ін.
Литва (Журнал «Veidas»)	- навчальні програми; - попит на ринку праці; - міжнародне визнання; - наукова діяльність; - оцінка студентів
Польща (Видання «Wprost»)	- академічний потенціал; - кількість студентів на одного професора; - кількість публікацій на одного викладача; - кількість кандидатів на одне місце; - працевлаштування випускників; - співпраця ВНЗ з бізнесом і міжнародним оточенням
Польща (Видання «Perspektyw i Rzeczpospolitej»)	- рейтинг НПП; - міжнародне визнання; - інтернаціоналізація; - науковий потенціал; - умови навчання; - переваги роботодавців

1	2
Росія (Веб-сайт SuperJob)	- зарплати випускників
США (Видання «US News and World Report»)	- репутація ВНЗ; - якість НПП; - матеріальне забезпечення
США (Журнал «Forbes»)	- академічні успіхи студентів та задоволеність студентів; - працевлаштування випускників;
Узбекистан (Національна пошукова система в мережі Інтернет)	- зацікавленість абітурієнтів; - кількість корисної інформації на сайті ВНЗ
Чехія Видання «Hospodářské noviny»)	- науково-дослідна робота; - затребуваність випускників; - кількість закордонних стажувань студентів і кількість предметів, які викладаються іноземною мовою; - конкурс серед абітурієнтів

Висновки. Таким чином, як показали проведені дослідження на сьогодні не має єдиних науково-обґрунтованих методологій побудови системи національних рейтингів як в Україні, так і в різних країнах світу. Рейтингвання ВНЗ на державному рівні відображає більш кількісні характеристики діяльності навчальних закладів, у той же час на суспільному рівні акцентується увага здебільшого на працевлаштування випускників. Порівнюючи методологію національних рейтингів та світових, визначено, що у світових рейтингах питома вага показників відображає переважно наукову діяльність та якість освіти. Тому необхідно зауважити, що для удосконалення вітчизняної систем рейтингвання та участі вітчизняних ВНЗ у світових рейтингах, слід враховувати міжнародні методології й підходи до ранжування ВНЗ.

Подальшим кроком наукових досліджень є розробка науково-методичних підходів для формування системи рейтингвання ВНЗ фармацевтичного профілю, враховуючи специфіку підготовки фахівців та достатню кількість фармацевтичних факультетів, підпорядкованих МОЗ та МОН в Україні для відокремлення їх в окрему групу ранжування на суспільному чи державному рівні.

Література

1. Станкевич І. В. Критерії зовнішнього оцінювання якості освітньої діяльності вищих навчальних закладів: традиційний погляд на визначення // Економіка розвитку. – 2015. – 1 (73). – С. 25-34.
2. Кайдалова А. В. Теоретико-методологічні підходи до оцінювання якості вищої освіти в контексті світових рейтингів вищих навчальних закладів / А. В. Кайдалова, О. В. Посилкіна // Фармацевтичний Часопис. – 2015. – № 4 (36) – С. 75-81.
3. Рейтинг університетів Бразилії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Rankings_of_universities_in_Brazil.
4. Національна дослідницька рада США [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.encydia.com/en>.
5. Рейтинги університетів країн світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.euroosvita.net>

6. Рейтинг ВНЗ МОН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua>
7. Рейтинг ВНЗ МОЗ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.moz.gov.ua>.
8. Наказ МОЗ України від 22.11.2013 № 1000 «Про рейтингове оцінювання діяльності вищих навчальних закладів IV рівня акредитації та закладів післядипломної освіти МОЗ України» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20131122_1000.html.
9. Датський центр політичних досліджень: рейтинг університетів Данії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://en.wikipedia.org/wiki/CEPOS>.
10. Рейтинг університетів Росії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.provuz.ru/rating>
11. Рейтинг кращих ВНЗ Іспанії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.spain4you.es>
12. Рейтинги ВНЗ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.osvita.org.ua>.
13. Рейтинг найкращих ВНЗ України (журнал «Кореспондент») / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.korrespondent.net/journal>
14. Рейтинг ВНЗ (журнал «Деньги») / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dengi.ua.>

А. В.Кайдалова

Анализ современных систем рейтингования высших учебных заведений на национальном уровне: отечественный и зарубежный опыт

Национальный фармацевтический университет, г. Харьков

Вступление. Внедрение системы рейтингования высших учебных заведений обусловлено не только интеграционными процессами, потребностями рынка труда, требованиями абитуриентов, повышение уровня конкурентоспособности высших учебных заведений, но и может служить инструментом обеспечения и контроля качества в высшем образовании, в частности в фармацевтическом.

Цель. Исследования национальных рейтингов Украины и разных стран мира, изучение методологии построения системы рейтингования ВУЗов на национальном уровне с целью внедрения в фармацевтическом образовании.

Материалы и методы. Информационно-аналитический поиск, сравнительный анализ и обобщение.

Результаты. Проанализировано методологию и подходы к формированию национальных систем рейтингования ВУЗов разных стран мира позволили их классифицировать по уровням проведения рейтинга и определить основные показатели ранжирования ВУЗов.

Выводы. Проведенные исследования показали, что на сегодня не имеет никаких единых научно-обоснованных методологий построения системы национальных рейтингов как в Украине так и в различных странах мира. Определена необходимость разработки научно-методических подходов для совершенствования национального рейтинга ВУЗов в т. ч. фармацевтических

Ключевые слова: рейтинг высших учебных заведений, мировые рейтинги ВУЗов, национальные рейтинги ВУЗов.

A.V. Kaidalova

Analysis of modern systems of higher educational institutions ranking at the national level: domestic and foreign experience

National Pharmaceutical University, Kharkov

Introduction. The introduction of the system of universities ranking has been conditioned by employment market needs, applicants' requirement and increased level of educational institutions competitiveness; it can serve as a tool for quality assurance in higher education, in particular in pharmaceutical education.

Goal. Investigation of national and foreign ratings, study of methodology of the national system of universities ranking.

Materials and methods. Information and analytical search, comparative analysis and generalization.

Results. There were analyzed methodologies and approaches to the formation of systems of universities ranking in different countries, which allowed classifying them by levels of ranking and identifying main indicators of universities ranking.

Conclusions. The studies showed that currently there are no unified, scientifically sound methodologies for constructing the system of national ratings in Ukraine or in various countries around the world. There was identified the need to develop scientific and methodological approaches to improve the national ranking of universities including pharmaceutical universities.

Key words: rating of higher educational institutions, world university rankings, national university rankings.

Відомості про автора:

Кайдалова Альбіна Володимирівна – к. фарм. н., доцент, докторант кафедри управління та економіки підприємства НФаУ. Адреса: 61140, м. Харків, вул. О. Невського, 18.

УДК: 615.1:339.13.021:339.138:615.21/26

© КОЛЕКТИВ АВТОРІВ, 2016

Г.І.Квітчатa, В.А.Якущенко, Л.І.Шульга, К.О.Бур'ян

СТАН ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ПРИ ВЕСТИБУЛЯРНИХ РОЗЛАДАХ

Національний фармацевтичний університет, м. Харків,

Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації, м. Харків

Вступ. Розробка нових ефективних лікарських засобів профілактики та лікування вестибулярних розладів є важливим етапом розв'язання проблеми зміцнення здоров'я працівників, професія яких пов'язана з діяльністю, що негативно впливає на вестибулярний аналізатор (водії автомобільного транспорту, машиністи потягів, льотчики, моряки, космонавти та ін).

Мета. Провести дослідження вітчизняного фармацевтичного ринку лікарських засобів, що застосовуються при вестибулярних розладах та мають назву «вестибулопротектори».

Матеріали та методи. Аналіз ринку вестибулопротекторів проводився за наступними показниками: назва АФІ (активного фармацевтичного інгредієнту) у складі препарату, лікарська форма та країна-виробник лікарського препарату.

Зб. наук. праць співробіт. НМАПО
імені П.Л.Шупика 26/2016